

GEMAAL 'Er moest iets gebeuren om de Waterwolf te temmen'

Stoommachine Cruquius draait weer

Een vader wijst zijn zoon op de balansarmen die als jaknikkers het water uit de polder trekken. „Mooi hè?” Het kind reageert verrukt. Zoiets zag hij niet eerder. Na 175 jaar dienst is het Cruquiuseum nog altijd een wonder van techniek. De stoommachine werkt nu hydraulisch en al lang niet meer op het verbranden van kolen.

Jaap Timmers

Cruquius ■ Ook stoom komt niet meer uit de schoorsteen. Toch is en blijft deze stoommachine uit 1849 de grootste ter wereld, in Engeland gebouwd op last van Koning Willem I en met geld van de schatrijke weduwe Johanna Borski die op landgoed Elswout woonde. Zij hielp niet alleen het vermaledijde Haarlemmermeer droog te leggen, ook gaf ze de Nederlandsche Bank een kontje. Bezoekers hangen aan de lippen van de vertellers.

Na een ingrijpende restauratie draait de machine weer. Kom je er langs dan kun je de armen op en neer zien bewegen. Kalme oerkracht is het. Bij elke slag zogen de acht pompen elk 8000 liter water op en brachten dat vijf meter hoger. Weg uit de Haarlemmermeer, en hup naar de ringvaart. Van daar uit werd al dat vocht via het Spaarne en het IJ (nu deels het Noordzeekanaal) naar de Zuiderzee afgevoerd.

Uitleg

In het gebouw wordt alles uitgelegd. Er draait een film. Binnen vertelt Dick Bos over het grote belang van de droogmaking. Eeuwen gele-

Nicolaas Cruquius en anderen leidden de groep door het indrukwekkende gemaal.

FOTO UNITED PHOTOS/TOUSSAINT KLUITERS

den was Haarlemmermeer een veenplas. Door de winning van turf groeide het watergebied uit en ontstonden meer plassen. Er werd gevestigd, maar er vergingen ook schepen als het stormde. Varen was hier levensgevaarlijk geworden. De naam Schiphol stamt van een scheepskerkhof. De Zuiderzee en het Haarlemmermeer betekenden samen een groot gevaar voor overstromingen. Het water werd de 'Waterwolf' genoemd en bedreigde de steden Am-

”
Stoommachine,
een nieuw
snufje uit
Engeland

sterdam, Haarlem en Leiden. „Er moest iets gebeuren”, zegt Dick Bos, medewerker van het Cruquius Museum. Droogleggen! En dan niet op windkracht, maar met behulp van een stoommachine, een nieuw snufje uit Engeland.

Jonge kinderen

Jonge kinderen en hun begeleiders pikken de informatie op dankzij een komisch rollenspel van vier acteurs. De hoofdrol is voor acteur Fred Ro-

senhart, die de ijdele en erg grappige Nicolaas Cruquius speelt, een van de droogmakers die als Nicolaas Kruik ter wereld kwam op Vlieland, en naar wie het gemaal vernoemd is. De vier nemen al tientallen jaren bezoekers mee door het gemaal en laten zien hoe alles werkt.

Apotheose is de inwerkingstelling van de enorme jaknikkers. De aanwezigen aanschouwen de trage bewegingen van het mechaniek vol bewondering.